

Investigating the Challenges of Tourism Management in the University and Its Effects on Students' Performance

Maria Azari^{1*}

1 Master of degree in tourism management, marketing orientation, University of Science and Culture: Tehran, Iran.

* **Corresponding author:** Master of degree in tourism management, marketing orientation, University of Science and Culture: Tehran, Iran.

Received: 2022-08-29

Accepted: 2022-10-02

Abstract

One of the most important cultural developments after the victory of the Islamic Revolution in Iran is the effort to internalize the values of the Islamic Revolution in the educational and research structures in the country. In the meantime, although many academic disciplines have undergone some structural changes, tourism management has received more serious attention due to the importance of its position in building a native and Islamic civilization. The achievement of this scientific strategy in the country is only possible through the operationalization of its goals in the field of tourism management; But on the other hand, according to the developments of education and research in the era of digital progress and knowledge explosion, some traditional methods and attitudes in tourism management need new changes in line with the production of knowledge in the current globalized era rather than Iranian Islamic civilization. be the output of the education system in Iran. In the main results section, the educational disadvantages of tourism management, which are 1- existing problems in the academic fields of tourism management, 2- examining the operational disadvantages of tourism management sciences, 3- existing damages in the teaching resources of tourism management, 4- existing damages in the management of courses and chapters I see . Therefore, it seems that the pathology of the tourism management situation in Iran is a necessary and inevitable introduction in order to achieve Iranian Islamic civilization.

Keywords: Tourism management, University education, Research, Education weakness, University weakness

بررسی چالش‌های رشته مدیریت جهانگردی در دانشگاه و تاثیرات آن بر عملکرد دانشجویان

ماریا آذری^{۱*}

^۱ کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، گرایش بازاریابی، دانشگاه علم و فرهنگ: تهران، ایران
* نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، گرایش بازاریابی، دانشگاه علم و فرهنگ: تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۱۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۰۷

چکیده

یکی از مهم‌ترین تحولات فرهنگی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، تلاش برای درونی‌سازی ارزش‌های انقلاب اسلامی در ساختارهای آموزشی و پژوهشی در کشور است. در این میان، اگرچه بسیاری از رشته‌های دانشگاهی، دستخوش برخی تغییرات ساختاری شده‌اند، اما مدیریت جهانگردی به سبب اهمیت جایگاه آن در ساخت تمدنی بومی و اسلامی مورد توجه جدی‌تری قرار گرفته است. تحقق این استراتژی علمی در کشور، تنها از طریق عملیاتی شدن اهداف آن در رشته‌های مدیریت جهانگردی ممکن می‌باشد؛ اما از سوی دیگر با توجه به تحولات آموزش و پژوهش در عصر پیشرفت دیجیتالی و انفجار دانش، برخی روش‌ها و نگرش‌های سنتی در مدیریت جهانگردی، نیازمند تغییرات نوینی در راستای تولید دانش در عصر جهانی شده‌ی کنونی است تا تمدن‌سازی اسلامی ایرانی، برون داد نظام آموزش در ایران باشد. در بخش نتایج، عمده آسیب‌های آموزشی مدیریت جهانگردی که عبارتند از ۱- مشکلات موجود بر رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی ۲- بررسی آسیب‌های اجرایی علوم مدیریت جهانگردی ۳- آسیب‌های موجود در منابع تدریسی مدیریت جهانگردی ۴- آسیب‌های موجود در مدیریت دروس و سرفصل‌ها مورد به تفصیل، مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت. بنابراین به نظر می‌رسد که آسیب‌شناسی وضعیت مدیریت جهانگردی در ایران، در راستای تحقق تمدن‌سازی اسلامی ایرانی، مقدمه‌ای ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

واژگان کلیدی: مدیریت جهانگردی، آموزش دانشگاه، پژوهش، ضعف آموزش، ضعف دانشگاه

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی محفوظ است.

۱- مقدمه

غرب، محور آموزش و پژوهش به رویکردی نوین و البته بومی‌سازی شده، اقبال نشان داده و با چشم‌اندازی باز، شیوه‌ی تولید تمدن اسلامی ایرانی، تنظیم و اجرا گردیده است. در این میان، اگرچه بسیاری از رشته‌های دانشگاهی، دستخوش برخی تغییرات ساختاری شده‌اند، اما مدیریت جهانگردی به سبب اهمیت جایگاه آن در ساخت تمدنی بومی و اسلامی مورد توجه جدی‌تری قرار گرفته است. به عبارت دیگر، هسته‌ی اصلی تمدن‌سازی اسلامی ایرانی با بازنگری نظام آموزش عالی کشور

یکی از مهم‌ترین تحولات فرهنگی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، تلاش برای درونی‌سازی ارزش‌های انقلاب اسلامی در ساختارهای آموزشی و پژوهشی در کشور است. این مسئله که در قالب انقلاب فرهنگی و در راستای تمدن‌سازی اسلامی ایرانی پیگیری گردیده، سبب تغییرات ماهوی و صوری در رشته‌های دانشگاهی و به ویژه در مدیریت جهانگردی در ایران شده است. در واقع، انقلاب فرهنگی با هدف تغییر ادبیات

در حوزه‌های مدیریت جهانگردی تدوین شده است. زیرا، تحقق این استراتژی علمی در کشور تنها از طریق عملیاتی شدن اهداف آن در رشته‌های مدیریت جهانگردی ممکن می‌باشد؛ اما از سوی دیگر با توجه به تحولات آموزش و پژوهش در عصر پیشرفت دیجیتالی و انفجار دانش، برخی روش‌ها و نگرش‌های سنتی در مدیریت جهانگردی، نیازمند تغییرات نوینی در راستای تولید دانش در عصر جهانی شده‌ی کنونی است تا تمدن‌سازی اسلامی ایرانی، برون‌داد نظام آموزش در ایران باشد [۱]. این مسئله علی‌رغم تحولات چشمگیر در حوزه آموزش عالی کشور، کمتر مورد توجه قرار گرفته و علی‌رغم انقلاب فرهنگی در دانشگاه‌ها، بسیاری از ساختارها و حتی مواد آموزشی رشته‌های دانشگاهی، به ویژه در مدیریت جهانگردی از قبل از انقلاب، همچنان در دانشگاه‌های کشور باقی مانده‌اند. بنابراین به نظر می‌رسد که آسیب‌شناسی وضعیت مدیریت جهانگردی در ایران، در راستای تحقق تمدن‌سازی اسلامی ایرانی، مقدمه‌ای ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. لذا، این مقاله به بررسی وضعیت مدیریت جهانگردی در ایران، تأثیر انقلاب اسلامی بر آن و چالش‌ها و موانع موجود در تولید تمدن اسلامی ایرانی می‌پردازد.

وضعیت مدیریت جهانگردی در ایران:

ایران یکی از مهم‌ترین، پیشرفته‌ترین و معتبرترین مراکز تولید علم در دوره اوج تمدن اسلامی بوده است. این مسئله، به ویژه در حوزه مدیریت جهانگردی از اهمیت بسیاری برخوردار بوده است، زیرا بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهانی، در ایران قرار داشتند و اندیشمندان، فلاسفه، حکماء و تئوری‌پردازان زیادی در حوزه‌های مختلف علوم بشری و به ویژه در علوم اجتماعی و انسانی از میان ایرانیان بوده‌اند. در آن دوره، مدیریت جهانگردی، به عنوان زیربنای تمامی علوم تجربی و فنی مورد توجه قرار می‌گرفت و براین اساس اکثر نوابغ در علوم ریاضی، تجربی و فنی نیز در ابتدا به اصول مدیریت جهانگردی می‌پرداختند. در واقع اگرچه علوم و پیشرفت‌های علمی در آن دوره، یک مجموعه‌ی یکپارچه و واحدی نبود و تقسیم‌بندی‌های متداول کنونی در حوزه آموزش و پژوهش، در آن زمان متداول نبوده است، اما مدیریت جهانگردی به عنوان اصلی بنیادین در شناخت انسان و مقدمه‌ای برای فهم نیازهای بشری تلقی می‌شده است. بنابراین مدیریت جهانگردی، به عنوان مهارتی ادراکی و نرم‌افزاری، در جهت تحقق امور تجربی و فنی در راستای سعادت بشری به حساب می‌آمده است. با گذشت زمان و پس از افول تمدن اسلامی و به دنبال آن عقب ماندگی علمی و صنعتی تمدن اسلامی از تمدن غربی، رشته‌های مدیریت جهانگردی در ایران نیز اهمیت خود را از دست دادند. به گونه‌ای که پس از

مدتی به این رشته‌ها به عنوان علم نگرسته نمی‌شد. از سوی دیگر، با گسترش اهمیت دانش کاربردی و توسعه‌ای در غرب و نفوذ مدرنیسم به ایران، ابعاد فنی و تجربی علوم مورد توجه بیشتری قرار گرفت و اندیشه‌ورزی در مدیریت جهانگردی به سبب عدم امکان انتاج دانش یا فناوری صنعتی، تنزل یافت [۲]. علاوه بر این، آموزش و پژوهش در رشته‌های مدیریت جهانگردی نیز، از تولید علم، به انتقال مؤسسات تمدنی و ترجمه صرف متون غربی، تغییر ماهیت داد. بنابراین رویکردهای توصیفی و حداکثر تحلیلی، بدون قابلیت تجویز که فاقد توانایی حل مشکلات روزمره زندگی اجتماعی هستند، در مدیریت جهانگردی تقویت شدند و ماهیت غرب محور و غیربومی این علوم، محققین این رشته را تنها به مترجمین نظریات اندیشمندان غربی تبدیل کرد. علاوه بر این، با تولید صرف اندیشه‌های غربی در ایران و فقدان تولید علم کاربردی و بومی‌سازی علوم نیز ممکن نشد؛ زیرا این علوم در حوزه کاربردی هم تنها براساس ویژگی‌های جوامع غربی طراحی شده بود و در جوامع دیگر کارایی چندانی نداشت و حتی در مواردی بحران‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را به وجود آورد. این وضعیت تا پیروزی انقلاب اسلامی در ایران ادامه داشت [۱].

آسیب‌های آموزش مدیریت جهانگردی، از زوایای مختلف و براساس مقسم‌های متفاوت قابل طبقه‌بندی و تقسیم است. هرچه این طبقه‌بندی‌ها دقیق‌تر باشد، ما از آسیب‌ها خواهیم توانست درک و دریافت صحیح‌تری داشته باشیم و در مقام رفع و حل آن، راهکارهای دقیق‌تر و مطمئن‌تری را پیش رو خواهیم داشت. منظور از آسیب‌های آموزش مدیریت جهانگردی در ایران، شناسایی وضعیت و عوامل سلبی یا ایجابی محدود کننده برای توسعه و ارتقای آموزش مدیریت جهانگردی در دانشگاه‌های کشور است. برخی از آسیب‌ها ناشی از درون‌دادهای نظام آموزشی مدیریت جهانگردی است و برخی آسیب‌ها ناشی از اوضاع اجتماعی، نظام مدیریتی، ساختار و سیاست‌هایی است که از بیرون بر نظام آموزش مدیریت جهانگردی حاکم است. رابطه میان برخی از آسیب‌ها رابطه علت و معلولی است. به این معنا که برخی از آسیب‌ها، عامل و برخی دیگر معلول به حساب می‌آیند. برخی از آسیب‌ها محدود به رشته مدیریت جهانگردی نیست و به طور عام برنظام آموزش رسمی کشور عارض شده است اما اکثر آسیب‌هایی که در این مقاله مورد بررسی قرار گرفته‌اند آسیب‌های خاص نظام آموزشی مدیریت جهانگردی است. آسیب‌های موجود در حوزه آموزش مدیریت جهانگردی از نظر موضع پدیداری و موضوع پیدایی نیز قابل تقسیم است. علم مدیریت جهانگردی، جایگاه خاصی در میان دیگر رشته‌های

نظام آموزش عالی قرار می‌گیرد. امید است این تلاش در بهسازی و بالندگی نظام مدیریت جهانگردی کشورمان مؤثر باشد.

مطالب در دو بخش ارائه می‌شود: در بخش نخست آسیب‌ها و چالش‌هایی که نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی در ایران با آن رو به رو است، و در بخش دوم، راهکارهای مقابله با آن‌ها بررسی می‌شود.

نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی در ایران دارای آسیب‌ها و نقایصی است که برای بالندگی این رشته از مدیریت جهانگردی در ایران باید نسبت به رفع آنها چاره‌اندیشی کرد؛ وگرنه روز به روز آثار زیان‌بار آن‌ها بیشتر خواهد شد. البته برخی از آسیب‌ها به رشته مدیریت جهانگردی اختصاص ندارد و از آفت‌های نظام حاکم بر آموزش عالی در همه رشته‌های مدیریتی است، اما برخی دیگر، اختصاص به رشته مدیریت جهانگردی دارد. و طبق مطالعات ادبیات پیشین، موضوعات مطرح شده در این مقاله، عناوینی‌اند که تمام استادان برجسته و مدیریت جهانگردی دانائی که در این زمینه اظهار نظر کرده‌اند یا از آنها نظرخواهی شده‌است، نسبت به آن اتفاق نظر دارند.

موضوعاً ناظر به رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی است و طیف دیگر ناظر به نظام اجرایی و عملی آموزش مدیریت جهانگردی و همچنین موضع وجایگاه پدیداری آسیب‌ها بعضاً سرفصل‌های آموزش مدیریت جهانگردی است و برخی دیگر متون آموزشی مدیریت جهانگردی به نظر می‌رسد که این طبقه‌بندی از آسیب‌های آموزش مدیریت جهانگردی نسبت به محورها و موضوعات مصوب کنگره ملی مدیریت جهانگردی نزدیک‌تر باشد. براین اساس در این مقاله طبقه بندی آسیب‌های آموزشی مدیریت جهانگردی ایران، از همین سبک تبعیت خواهد کرد. لذا در ابتدا آسیب‌های ناظر به رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی بررسی می‌شود و آنگاه آسیب‌های ناظر به نظام اجرایی آموزش مدیریت جهانگردی مطرح خواهد شد و در ادامه آسیب‌های مربوط به متون آموزشی مدیریت جهانگردی بررسی می‌شود و در نهایت از آسیب‌های موجود در ارتباط با سرفصل‌های آموزش مدیریت جهانگردی یاد خواهیم کرد. ناگفته پیداست که به اقتضای موضوع واهداف این تحقیق، تمرکز مباحث بر آسیب‌های مرتبط با حوزه آموزش مدیریت جهانگردی است.

۲- روش تحقیق

در این بررسی آسیب‌هایی که گریبان‌گیر رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی است به شرح جدول شماره ۱ طبقه‌بندی شده است.

مدیریت دارد. از آنجایی که آمار ارائه شده توسط سازمان جهانی گردشگری (WTO) نشان از پویایی و رشد پرشتاب صنعت گردشگری دارد و این امر به دلیل نقش برجسته آن در زندگی اجتماعی انسان‌هاست و اگر در جامعه نظم و انضباط حاکم نباشد، بی‌نظمی و هرج و مرج و نابسامانی ایجاد می‌شود و نظم و انضباط جز در سایه وجود مقررات مدیریت جهانگردی حاکم بر شئون جامعه به وجود نمی‌آید. به دلیل ارتباط تنگاتنگی که میان قواعد مدیریت جهانگردی و سایر نهادها و امور اجتماعی (فرهنگ، مذهب، عرف و عادت، وضعیت اقتصادی و...) وجود دارد، در طول تاریخ بشری نظام‌های مدیریت جهانگردی نیز همپای تحولات جامعه دستخوش تغییر شده‌اند؛ نظام مدیریت جهانگردی ایران، اگرچه به رغم دارا بودن منابع تاریخی و طبیعی سرشار، متأسفانه جایگاه مناسبی در سطح جهان ندارد، نیز از این قاعده مستثنا نیست. طبق پژوهش‌های نگارنده، وضعیت علم مدیریت جهانگردی و تحولات آن در فاصله زمانی ورود اسلام به ایران تا انقلاب اسلامی در مقاله‌ای جداگانه بررسی شده است که در مجله مدیریت جهانگردی تطبیقی دانشگاه تهران به چاپ رسیده است [۳]. پیروزی انقلاب اسلامی موجب دگرگونی عظیمی در نظام مدیریت جهانگردی ایران شد و مدیریت جهانگردی اسلام به عنوان مبنای نظام مدیریت جهانگردی برگزیده شد و همه نهادهای مدیریت جهانگردی در خدمت این آرمان به کار گرفته شدند. تفصیل این دگرگونی‌ها نیز در مقاله‌ای جداگانه بررسی شده است که در مجله مدیریت جهانگردی تطبیقی دانشگاه تهران به چاپ رسید [۳]. اما باوجود مزایای چشمگیری که این تحولات برای نظام مدیریت جهانگردی ایران داشته‌است، از جمله اسلامی شدن نظام مدیریت جهانگردی و...، به مرور، در طی چهار دهه که از پیروزی انقلاب اسلامی می‌گذرد (به ویژه در دهه سوم)، تغییرات و دگرگونی‌هایی در زمینه آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی صورت گرفته که نه تنها موجب رشد و نمو نهال نظام مدیریت جهانگردی ایرانی- اسلامی نشده، بلکه گاه موجب ضعف و سستی آن گردیده که پایین آمدن کیفیت آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی و سطح علمی دانشجویان و استادان مدیریت جهانگردی از جمله آنهاست. برای آسیب شناسی نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی، بر آن شدیم که در مقاله‌ای مستقل آسیب‌های نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی را با استفاده از دیدگاه‌های اندیشمندان و دست‌اندرکاران مدیریت جهانگردی کاوش و مطالعه کنیم و تا حد ممکن راه‌حلی برای رفع آن ارائه دهیم. این مقاله حاصل مباحث مطرح شده و تحقیق نگارنده است که اکنون در اختیار خوانندگان و جامعه مدیریت جهانگردی کشور و دست‌اندرکاران

جدول ۱: آسیب‌های رشته دانشگاهی مدیریت جهانگردی، منبع: [۲،۴].

ردیف	عنوان
۱	فقدان مطالعات میان رشته‌ای و فرا تخصصی رشته‌های مدیریت جهانگردی
۲	نظام حاکم بر ارتقا و ترفیع اعضای هیئت علمی
۳	ضعف ارتباط مستقیم رشته‌های تحصیلی مدیریت جهانگردی با رشته شغلی آن
۴	ضعف سلسله مراتب اهداف در رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی
۵	ضعف و ناکارآمدی ضوابط مربوط به ایجاد رشته‌های مدیریت جهانگردی

استفاده می‌شود، لذا باید نیازمندی‌های اجتماع را در همه شئون و رشته‌های مختلف تشخیص داد [۵] و از اینجا اهمیت مطالعه میان‌رشته‌ای در حوزه مدیریت جهانگردی، به صورت مضاعف روشن می‌شود. در حال حاضر رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی به گونه‌ای است که محتوای آن‌ها حداکثر ناظر به محتوای مدیریت جهانگردی است و نسبت به محتوای دانش‌های زمینه‌ای مدیریت جهانگردی با فقر و فقدان محتوا مواجه است، البته اخیراً رشته مدیریت جهانگردی اقتصادی طراحی شده و در حال اجراست، اما واقعیت این است که رشته مدیریت جهانگردی باید به صورت بین رشته‌ای در تمام زمینه‌های مرتبط مطرح شود در این صورت انبوهی از رشته‌های بین رشته‌ای مدیریت جهانگردی پدید خواهد آمد که محتوای آن ناظر به دانش مدیریت جهانگردی به علاوه زمینه تخصصی مدیریت جهانگردی خواهد بود. بر این اساس «مطالعات مدیریت جهانگردی مضاف» در حوزه‌های مختلف پدید خواهد آمد و موجب توسعه علمی و پدیداری مرزهای جدید در منظومه رشته‌های مدیریت جهانگردی خواهد بود. در بخش دیگر این تحقیق تلاش خواهد شد تا ده‌ها عنوان از زمینه‌های پایدار مطالعات میان رشته‌ای مدیریت جهانگردی پیشنهاد شود.

۲-۲- نظام حاکم بر ارتقا و ترفیع اعضای هیئت علمی

یکی از موضوعاتی که به طور مستقیم بر رشد و تربیت اعضای هیئت علمی، و به شکل غیرمستقیم بر نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی تأثیر می‌گذارد، نظام حاکم بر ترفیع و ارتقای استادان است که می‌بایستی روند تربیت مدرسان مطابق با رشد تعداد دانشجویان باشد تا کمبودهای بسیاری که در این زمینه وجود دارد برطرف شود، همچنین برای به‌کارگیری استادان از سایر رشته‌ها در این عرصه لازم است تا معیارهای علمی‌تری از جمله میزان تسلط بر زبان‌های خارجی، تعداد مقالات و کتب مرتبط، تحصیلات و پایان نامه یا رساله‌ی مرتبط با رشته به کارگرفته شود. لازم به ذکر است، سرانه اعضای هیئت علمی متخصص هر رشته به تعداد دانشجویان پذیرفته شده یا در حال تحصیل آن رشته یکی از شاخص‌هایی است که به وسیله آن کیفیت نظام آموزشی ارزیابی می‌شود. در این زمینه نیاز است تا آمار شامل تعداد اعضای هیئت علمی و مدرسان هر رشته به تفکیک تخصص و دروسی که تدریس می‌کنند فراهم باشد. [۴]

نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی در ایران دارای آسیب‌ها و نقایصی است که برای بالندگی این رشته از مدیریت جهانگردی در ایران باید نسبت به رفع آنها چاره اندیشی کرد؛ وگرنه روز به روز آثار زیانبار آنها بیشتر خواهد شد. البته برخی از آسیب‌ها به رشته مدیریت جهانگردی اختصاص ندارد و از آفت‌های نظام حاکم بر آموزش عالی در همه رشته‌های مدیریت جهانگردی است، اما برخی دیگر، اختصاص به رشته مدیریت جهانگردی دارد. موضوعات مطرح شده در این مقاله، عناوینی‌اند که تمام استادان برجسته و مدیریت جهانگردی که در این زمینه اظهار نظر کرده‌اند یا از آن‌ها نظرخواهی شده است، نسبت به آن اتفاق نظر دارند. برای سهولت مطالعه و بررسی، این آسیب‌ها را به شش دسته تقسیم کرده‌ایم.

۲-۱- فقدان مطالعات میان‌رشته‌ای و فرا تخصصی رشته‌های مدیریت جهانگردی

در این میان، رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی با فقر مطالعات میان‌رشته‌ای به صورت مضاعف و تشدیدشده‌ای مواجه است. وجه مضاعف بودن این مشکل در حوزه رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی، از آن جهت است که از یک سو مطالعات میان‌رشته‌ای به عنوان ضرورت توسعه علمی در ارتباط با همه رشته‌ها مطرح است و از دیگر سو، رشته مدیریت جهانگردی به طور خاص از ماهیتی فرا تخصصی و میان‌رشته‌ای برخوردار است و صرف نظر از ضرورت توسعه رشته‌های ((میان‌رشته‌ای)) ماهیت و موضوع مدیریت جهانگردی در ارتباطی تنگاتنگ با همه رشته‌های تخصصی قرار دارد، زیرا مدیریت جهانگردی «از روابط انسان اجتماعی بحث می‌کند» [۲] و به عبارت دیگری در ایجاد قواعد مدیریت جهانگردی از حوادث اجتماعی در همه شئون و انواع آن و نیز از آرمان‌های اخلاقی

۲-۳- ضعف ارتباط مستقیم رشته‌های تحصیلی

مدیریت جهانگردی با رشته شغلی آن

از آنجایی که صنعت گردشگری، صنعتی بر مبنای ارائه خدمات است، بنابراین عرضه‌کنندگان آن، نقش مهمی در ارائه خدمات محصول با کیفیت و در نهایت جلب رضایت مشتری دارند. دانش و داشتن مهارت‌های شغلی کافی، از نیازهای اصلی توسعه منابع انسانی در نظام گردشگری محسوب می‌شود و عامل مهمی در جلب رضایت گردشگران و وفاداری آنها به مقصد و به تبع آن، پایداری جریان گردشگری به مقصد است. بنابراین، با توجه به اهمیت نیروی انسانی در این صنعت، مدیریت منابع انسانی از اهمیت بسزایی برخوردار خواهد بود. در ادبیات گردشگری، فرد ارائه‌دهنده خدمات خود بخشی از محصول به شمار می‌آید، بنابراین، تدوین و اجرای راهبرد توسعه منابع انسانی در صنعت گردشگری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و آموزش مهمترین نقش را در این راستا ایفا می‌کند. ارائه آموزش اثر بخش در یک سازمان مدرن مستلزم تفکر جدید، مدل‌های جدید، رویکرد جدید و ابزارها و سازوکارهای جدید است.

درحال حاضر، طیف وسیعی از مشاغل به دانش آموختگان مدیریت جهانگردی اختصاص یافته است. رشته‌های شغلی مزبور از تنوع بسیاری برخوردار است و وظایف شاغلان در هر یک از رشته‌های شغلی، با یکدیگر کاملاً متفاوت است. دریک طبقه‌بندی از رشته‌های شغلی مدیریت جهانگردی می‌توان آنها را به شش رشته شغلی اصلی و بیش از بیست رشته شغلی فرعی تقسیم کرد. این طبقه‌بندی در جدول شماره ۲ درج شده است.

جدول ۲: طبقه‌بندی رشته‌های مشاغل مدیریت جهانگردی، منبع: [۶]

ردیف	رشته شغلی اصلی	رشته شغلی فرعی
۱	مدرسی مدیریت جهانگردی	مراجع دانشگاهی، مراجع غیر رسمی
۲	تحقیق و نویسندگی مدیریت جهانگردی	موضوعات تخصصی و عمومی مدیریت جهانگردی
۳	مشاغل آزاد مدیریت جهانگردی	دفاتر مدیریت جهانگردی
۴	سایر مشاغل مدیریت جهانگردی	بنگاه‌ها و دفاتر جهانگردی

موضوع‌بندی رشته‌های گردشگری، رابطه‌ی نزدیکی بین سرمایه‌گذاران جامعه میزبان و دانشگاه پدید می‌آورد که می‌تواند به توسعه‌ی گردشگری هم به عنوان یک رشته و هم به عنوان یک حرفه در جامعه منجر شود و رابطه‌ی مطلوبی بین کارفرماها و موسسات آموزشی پدیدآورد. خروجی برنامه‌های آموزشی، باعث ایجاد رقابت برای موقعیت‌های شغلی خواهد شد.

وقتی رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی را در مقایسه با رشته‌های شغلی مدیریت جهانگردی می‌سنجیم به دونکته کاملاً مهم می‌رسیم: نکته اول این‌که وظایف شاغلان در هر یک از رشته‌های شغلی مدیریت جهانگردی کاملاً از دیگری متفاوت است و نکته دوم این‌که رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی متناسب با تفاوت‌های رشته‌های شغلی مدیریت جهانگردی طراحی نشده است. به عبارت دیگر کسی که می‌خواهد در رشته شغلی سردفتری مشغول به کار شود، از نظر رشته دانشگاهی با کسی که می‌خواهد در رشته شغلی مُدرسی مدیریت جهانگردی مشغول به کار شود، هیچ تفاوتی ندارد.

۲-۴- ضعف سلسله مراتب اهداف در رشته‌های

دانشگاهی مدیریت جهانگردی

رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی در پیوند با نظام بالادستی خود جزیی از نظام آموزش عالی کشور است و در پیوند با نظام پایین‌دستی خود تشکیل شده از اجزایی است که هر یک از رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی یکی از آنها است. آنچه مهم است؛ تدوین و سازگاری سلسله مراتب اهداف رشته‌های مدیریت جهانگردی در پیوند با نظام بالادستی و پایین‌دستی آنهاست [۱]. متأسفانه اهداف بالادستی رشته‌های مدیریت جهانگردی که همان اهداف نظام آموزش عالی است، از (ابهام‌پذیری) و شناوری بالایی برخوردار است. این اهداف متناسب با وضعیت چشم‌انداز بیست ساله کشور، باید باز تنظیم شود و پس از این امر می‌توان اهداف رشته‌های مدیریت به طور کلی و اهداف پایین‌دستی هر یک از رشته‌های مدیریت جهانگردی را به طور خاص تدوین کرد. به نظر می‌رسد اهداف اصلی نظام آموزش در ۵ محور به شرح زیر قابل طبقه‌بندی است [۷].

۱- عرضه خدمات مورد نیاز جامعه

۲- یاددهی یادگیری (آموزش)

۳- پژوهش

۴- دانش پژوهی (سازماندهی و عصاره کردن دانش موجود)

۵- اداره امور دانشگاهی

۲-۵- ضعف و ناکارآمدی ضوابط مربوط به ایجاد

رشته‌های مدیریت جهانگردی

برای ایجاد رشته‌های مدیریت جهانگردی، ضوابط و معیارهای مدونی وجود ندارد، رشته‌های موجود فعلی نیز از ضوابط و معیارهای همگن و یکنواختی تبعیت نمی‌کند. حافظه سازمانی و مستندات مربوط به این ضوابط وضعیت روشنی ندارد. این مسئله موجب شده است که از یک‌طرف برخی از رشته‌های مدیریت

نگرفته است. این در حالی است که چشم‌انداز تمدن‌ساز اسلامی ایرانی، از گذشته تاکنون یکی از مهمترین اولویت‌ها و اهداف نظام آموزش عالی در ایران برشمرده شده است. در واقع علی‌رغم سیاست‌های اعلام شده برای تولید دانش بومی و تمدن‌سازی اسلامی ایرانی، وضعیت مدیریت جهانگردی در ایران تنزل یافته و هیچ نظریه یا اندیشه جدیدی از سوی پژوهشگران ایرانی در سطح بین‌المللی، حتی در حد شرح و نقد نظریات غربی که هم اکنون در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود- نیز مطرح نشده است. «مرکز تحقیقات سیاست علمی» همچنین براساس گزارش هسته علم‌سنجی، میزان تولیدات علمی ایران نسبت به کشورهای مانند «عربستان، تایوان، ترکیه، مصر و کره جنوبی نیز کاهش یافته است؛ به گونه‌ای که در طی دوره پنج ساله، ایران ۳۷۲ مقاله در مجلات بین‌المللی مدیریت جهانگردی منتشر کرده، که این رقم معادل ۱۸ درصد تولیدات علمی ایران در آن زمان بوده است؛ بنابراین تولیدات مدیریت جهانگردی کشور در ۲۰ سال اخیر، برابر نصف تولیدات دوره پنج ساله قبل بوده است با توجه به وضعیت کنونی مدیریت جهانگردی در ایران، این سؤال مطرح می‌شود که چه عواملی سبب تداوم عقب ماندن مدیریت جهانگردی در ایران شده و چه راهکارهایی برای گذر از این بحران مهم در عدم تحقق استراتژی علمی کشور داشته است. با توجه به مجموعه این مشکلات، به نظر می‌رسد که سیاست‌ها و اولویت‌های زیر، باید در راستای بهبود جایگاه مدیریت جهانگردی در ایران مورد توجه قرار گیرد:

اصلاح و تغییر ساختار کنونی نظام ورود به دانشگاه‌ها در حوزه مدیریت جهانگردی، اصلاح نگرش‌های موجود در جامعه نسبت به اهمیت و جایگاه این رشته، تغییر سبک‌ها و متدهای آموزشی، از روش‌های نظری و حفظ محور، به رویکردهای انتقادی و فعال. تأکید بر پژوهش محوری در مدیریت جهانگردی و ارائه پژوهش‌های کاربردی، جامعه‌محور و بومی. گسترش ارتباطات داخلی و بین‌المللی مراکز پژوهشی، نخبگان و پژوهشگران. تقویت آموزش زبان‌های خارجی در دانشگاه‌ها به عنوان ابزار ارتباط با تحولات نوین. گسترش زمینه‌های چاپ و انتشار آثار علمی دانشگاهی، تقدیر از برگزیدگان علمی و تقویت همایش‌های فارابی، ابوریحان و ... حمایت از مقالات، پایان نامه‌ها و آثار علمی که به تولید دانش و نظریه پردازی پرداخته‌اند. حمایت از حضور مؤثرتر استادان و پژوهشگران برای ارائه مقالات منطقه‌ای و بین‌المللی و تلاش برای ارتقای علمی و بین‌المللی فصلنامه‌ها و ماهنامه‌های علمی موجود. گسترش ارتباط مراکز علمی با مراکز مدیریتی و بازار اشتغال. به‌کارگیری

جهانگردی موجود بدون داشتن اولویت و الزامات معناداری دائر شود و مشکلات دانش‌آموختگان جویای کار را در این حوزه پدید آورد و از طرف دیگر بعضی از رشته‌های مدیریت جهانگردی باوجود داشتن اولویت و اثربخشی لازم، جایگاهی پیدا نکرد. عناوین برخی از رشته‌ها با نگاهی به آنچه در این مقاله آمده، قابل شناسایی است. برای تدوین معیارهای ایجاد رشته‌های جدید مدیریت جهانگردی باید اصولاً ضوابط و معیارهای مدنظر در ایجاد رشته‌های فعلی مدیریت جهانگردی شناسایی شود و ثانیاً بازنگری و باز تنظیم این ضوابط و معیارها با توجه به سلسله مراتب اهداف آموزش مدیریت جهانگردی انجام شود. ثالثاً رعایت معیارهای مصوب در ایجاد رشته‌های دانشگاهی جدید کاملاً جدی گرفته شده و رعایت شود، زیرا دیده شده است که برخی از معیارهایی که تاکنون هم نوشته شده است جدی گرفته نمی‌شود و معیارهایی چون توان چانه‌زنی متقاضی و امثال آن گاهی اولویت یافته است.

۳- یافته‌های تحقیق

مطالعات اولیه حاکی از آن است که در کشور ما آموزش حرفه‌ای و نظری هتلداری و گردشگری در مراحل آغازین توسعه خود به سر می‌برد و دست‌اندرکاران این صنعت تأکید دارند که نیروهای شاغل در این صنعت حداقل توان حرفه‌ای لازم را ندارند. به علاوه در سطوح مختلف کمبود آشکار نیروی آموزش دیده محسوس است و جوانی رشته و نبود تجهیزات لازم، آموزش‌های عملیاتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را در زمینه این صنعت ناکارآمد ساخته است. به طور کلی سیاست‌های توسعه منابع انسانی در بخش گردشگری را می‌توان به دو بخش مرتبط با هم یعنی ایجاد اشتغال رقابتی و فراهم آوردن فرصت‌های آموزش نظری و حرفه‌ای برای همه ی مشاغل و تخصص‌ها تقسیم کرد تا پیش از انقلاب فرهنگی، محتوا و ماهیت نظام آموزشی، غیربومی و عمدتاً غربی بود. براین اساس انقلاب فرهنگی، به دنبال تبدیل ماهیت آن در قالب اسلامی- بومی برآمد تا از این طریق به درونی‌سازی ارزش‌های انقلاب بپردازد. انقلاب فرهنگی، اگرچه زمینه تغییرات اساسی را در ساختار سازمانی، متون و برنامه‌های درسی، کارکردها و رویکردهای آموزش و پژوهش در مدیریت جهانگردی به وجود آورد، اما با گذشت چند سال از آغاز انقلاب فرهنگی، نه تنها ذهنیت‌های موجود در جامعه نسبت به این رشته‌ها تغییر نکرد، بلکه عملاً نظام آموزشی قبل از انقلاب همچنان در دانشگاه‌های کشور باقی ماند؛ به‌گونه‌ای که با گذشت چهار دهه از انقلاب اسلامی و تغییر شرایط جهانی، بسیاری از همان سرفصل‌های آموزشی همچنان بدون تغییر باقی مانده و مورد تجدیدنظر قرار

۹- شیوه جذب متمرکز از طریق وزارت علوم که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آن را ابداع کرد و به طور کلی اختیارات گروه‌ها را سلب کرد، خالی از ایراد نیست و نیازمند بازنگری است. از جمله اینکه سبب شد صلاحیت‌های عمومی (که تشخیص آن هم دقیق و بی اشکال نیست) بر صلاحیت‌های علمی ترجیح داده شود و به صلاحیت‌های علمی کمتر توجه شود که این، آفت بزرگی است.

۱۰- ایجاد نظام تشویق استادان برای کارهای پژوهشی اصیل و اسلامی برای تقویت مدیریت جهانگردی ملی و اسلامی و جهت دادن پژوهش‌های استادان به آنسو، لازم است مشوق‌هایی برای آنان در نظر گرفته شود تا ایجاد انگیزه کند، از جمله پیش‌بینی موضوع در آیین نامه ارتقا است.

۴- نتیجه گیری

ارزیابی فراگیر مدیریت جهانگردی، از ضرورت بازنگری اساسی و همه جانبه در این قلمرو از علم حکایت می کند. جایگاه فعلی حوزه مدیریت جهانگردی در ابعاد تحقیقاتی، علمی و کاربردی از مکان شایسته آن پائین تر است. به نظر می رسد که این حیطة علمی دست کم در دو دهه اخیر به دلائل گوناگون، نتوانسته همگام با دیگر رشته‌های علمی، راه پیشرفت و نوآوری را بییامد و از این رو مسئولیت متخصصان حوزه در پاسخگویی به مشکلات موجود در این قلمرو مضاعف گشته است. این مقاله ابتدا در پی بیان علل مواجه شدن مدیریت جهانگردی با معضلات فوق، و سپس به دنبال ارائه سیاست‌ها و راهکارهای غلبه بر آن است. به عنوان بخشی از مهم‌ترین مسائل مدیریت جهانگردی می‌توان به کیفیت نامطلوب تحقیقات مدیریت جهانگردی در سطح ملی و بین‌المللی، کاربردی نبودن بسیاری از تحقیقات، رشد کمی بی‌رویه دانشجو، اشتغال بیش از حد صاحب نظران مدیریت جهانگردی به تدریس به جای تحقیق اشاره داشت. برخی از سیاست‌ها و راهکارهای پیشنهادی عبارت‌اند از نظام‌مند کردن تحقیقات، ایجاد هماهنگی میان مراکز تحقیقاتی و اجرائی به منظور محقق ساختن پژوهش‌های کاربردی و گره‌گشا، استفاده بهینه از توان پژوهش متخصصان مدیریت جهانگردی، توسعه تخصصی و عالمانه مراکز پژوهشی و بسیاری دیگر از سیاست‌ها و راهبردها که طی مقاله به طور مبسوط مورد بحث قرار خواهند گرفت.

از پژوهش‌های انجام شده و مطالعه میدانی و نظرخواهی از استادان و صاحب نظران پیشکسوت و باتجربه مدیریت جهانگردی، می‌توان نتیجه گرفت که نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی در ایران دارای نقایص و ضعف‌های متعددی است و این امر علت‌ها و عوامل مختلفی دارد که مشکلات

تجربیات موجود در نظام‌های آموزشی سایر کشورها، آسیب شناسی نقاط ضعف موجود.

در بخش نخست، آسیب‌های نظام آموزش و پژوهش مدیریت جهانگردی شمرده، و راه حل‌های رفع آن‌ها نیز تا حدودی روشن شده است، باوجود این، در این بخش تلاش شده است راهکارهایی که زمینه رفع نقایص و بالندگی نظام مدیریت جهانگردی ما را فراهم می‌کند، ارائه گردد. در این خصوص، هم از دیدگاه‌های استادان پیشکسوت و دیگر صاحب نظران مدیریت جهانگردی و هم از تجربیات دیگر نظام‌های مدیریت جهانگردی و نظام‌های آموزش عالی استفاده شده است. البته آنچه در اینجا به عنوان راه حل ارائه شده است، جنبه انحصاری ندارد و شاید اگر تأمل بیشتری شود راه حل‌های دیگری به ذهن برسد، اما آنچه بیشتر مدنظر نگارنده بوده راهکارهایی است که امکان اجرایی شدن آن‌ها در کوتاه مدت وجود دارد. بر همین اساس با توجه به آسب شناسی‌های صورت گرفته در بخش قبل، راهکار و پیشنهادهایی به شرح زیر جهت ارائه راهکار ارائه میشود:

۱- برای ایجاد ارتباط موثر میان رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی با رشته‌های شغلی مدیریت جهانگردی پیشنهاد می‌شود عنوان واحد درسی با عنوان واحدهای گرایش شغل و متناسب با وظایف هر یک از رشته‌های شغلی در رشته‌های دانشگاهی گنجانده شود

۲- ضوابط و معیارهای مربوط به ایجاد رشته‌های دانشگاهی مدیریت جهانگردی تدوین شود.

۳- شاخص‌های مربوط به کیفیت آموزش مدیریت جهانگردی مدرن شده و برای رفع ناهمترازی مجریان آموزش مدیریت جهانگردی حداقل‌های استاندارد مربوط تعیین و کنترل شود.

۴- مقررات آموزشی از انعطافی برخوردار شود تا دانشجویان مجاز باشند حداکثر تا ۳ واحد درسی متناسب با نیاز و علاقه فردی خود علاوه بر واحدهای دانشگاهی و به عنوان رشته فرعی انتخاب کرده و در پایان مدرک مربوط نیز دریافت کنند.

۵- ضوابط و شرایط مدرسی مدیریت جهانگردی تدوین شود. در این ضوابط، آشنایی با فلسفه، فناوری، اهداف، روش‌های آموزشی و فنون و مهارت‌های تدریس گنجانده شود.

۶- ساز و کار ارزشیابی تکوینی و پایانی در حوزه آموزش‌های مدیریت جهانگردی باز تنظیم شود.

۷- سرفصل‌های آموزش به روزرسانی و مستند سازی شود.

۸- ضرورت دارد، کسانی که می‌خواهند به عنوان هیئت علمی جذب مراکز آموزشی و پژوهشی شوند، قبل از اشتغال، دوره‌های آموزشی خاصی را طی کنند و در صورت موفقیت در عنوان آن عضو هیئت علمی و جذب شوند.

راهکارهای مقابله با آن‌ها شمرده و بررسی شود، ولی شایسته است در این زمینه تحقیق بیشتری صورت گیرد.

فهرست منابع

- [1] Hosseinikhah A. "The possibility and necessity of entrepreneurship education in schools." *Curriculum Studies* 3.11, 2008; 66-94. [Persian]
- [2] Jafari Langroudi, MJ. *One hundred articles on research methods in tourism management*, Tehran, Publications, 2008; [Persian]
- [3] Safaei SH, Kazemi M. "Research on the state of tourism management science, from the introduction of Islam to Iran until the Islamic Revolution", *Journal of Comparative Tourism Management*, 2008; 1(1). [Persian]
- [4] Ziaei M. "The place of tourism in Iran's higher education system" *Scientific-Research Quarterly Journal of Tourism Management Studies*, 2011; 7(71). [Persian]
- [5] Safaei SH, Kazemi M. "The state of tourism management science in Iran after the victory of the Islamic revolution, with future orientation", *Journal of Comparative Tourism Management*, 2008; 1(2). [Persian]
- [6] Questionnaires and surveys compiled in the field. [Persian]
- [7] Askari N. "Entrepreneurship Development in Universities." *Journal of the Center for the Study of Education Evaluation of the Country* - 3 (2008) [Persian]

اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و تغییر نگرش دانشجویان و داوطلبان نسبت به آموزش عالی و تحصیل در دانشگاه‌ها و گسترش حس مدرک گرایی و نگاه کمی و اقتصادی به علم و آموزش عالی به جای کیفی، از مهم‌ترین عوامل آن‌هاست. در دهه‌های اخیر، به دلایل مختلف (که در جای خود قابل بررسی است) گرایش شدیدی به سمت تحصیلات عالی و مدرک گرایی ایجاد شده است. این گرایش‌ها نه از باب اشتیاق به آموختن و کسب علم و دانش، بلکه به انگیزه‌های مالی و اقتصادی و کسب موفقیت‌های اجتماعی و صرفاً به منظور کسب مدرک دانشگاهی و برخورداری از امتیازات آن بوده است. با افزایش تعداد داوطلبان تحصیل در دانشگاه‌ها، متصدیان آموزش عالی کشور، بی ضابطه و بدون رعایت حداقل‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی را گسترش داده، تعداد دانشجویان افزایش چشمگیری یافت که این امر موجب افت شدید آموزش و پژوهش در دانشگاه‌ها شده است. پذیرش دانشجو نیز یا از طریق آزمون تستی و یا بدون آزمون صورت می‌گیرد که با این روش، به ویژه در رشته مدیریت جهانگردی، نمی‌توان صلاحیت علمی دانشجو را برای تحصیل در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری احراز کرد. براین اساس، برای رفع این مشکلات باید چاره اندیشی کرد و مهم‌ترین راه حل تغییر روش جذب استاد و شیوه ترفیع و ارتقای آنان و تغییر شیوه پذیرش دانشجو و تربیت و آموزش او و تغییر نگرش مسئولان به آموزش عالی از کمیت به کیفیت است. دانشگاه‌ها باید مراکز تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص باشند، نه بنگاه‌های اقتصادی و کسب درآمد و سرمایه. همچنین باید استقلال دانشگاه‌ها در زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی و ... نیز حفظ گردد تا امید تحول و تغییر نگرش به وجود آید. در پایان، لازم است که به فرهنگ محور بودن صنعت گردشگری، توجه ویژه‌ای داشت و در توسعه الگوها و مدل‌های بومی کوشش مضاعف صرف کرد. همچنین، فرآیند و روند توسعه‌ی رشته‌های مرتبط با گردشگری، می‌بایستی که مورد بازبینی قرار گیرد. به هر حال در این تحقیق تلاش شده است، آسیب‌ها و